

"Ens permetem el luxe de ser políticament incorrectes"

Daniel Fernández (Barcelona, 1961), filòleg, actualment un dels tres directors de la revista d'història 'L'Avenç', però que s'estima més que li diguin editor, "en el sentit saxó del terme". Aquesta publicació d'història ha arribat al número 200 aquest mes de febrer. Durant vint anys ha aconseguit de consolidar el seu prestigi europeu, per damunt de polèmiques i d'acusacions de tota mena.

Arrivar al número 200, per a una revista mensual de cultura feta en català, nascuda arran de la mort del dictador, és una fita excepcional en la nostra cultura. Una altra fita important és que mai no ha perdut la periodicitat, des del número 7, l'any 1978. Fet més destacable encara, quan al principi ben poca gent creia que arribaria on ha arribat.

—Sí, suposo que era molt difícil de creure-hi; de primer perquè és una revista d'història i després perquè des del començament la revista surt en català: bàsicament perquè aquesta és la nostra llengua i calia fer una revista normalitzada. En un primer moment el naixement de la revista va molt vinculat a la recuperació de la història nacional de Catalunya, ocultada pel franquisme. Ara, un dels èxits del començament de *L'Avenç* és que ha sabut adaptar-se al públic lector i convertir-se en una revista d'història equiparable a les grans revistes d'història angleses i franceses com és ara *History Today* o *Histoire*. Amb articles de primeres figures catalanes, però també de l'estat espanyol i de tot l'àmbit europeu, cosa que al principi costava molt. Situar-nos en aquest terreny de prestigi és un dels èxits de la revista. Però tot plegat ha estat fruit d'una paradoxa. *L'Avenç* sempre ha estat una revista d'alta divulgació, d'origen acadèmic, que ha iniciat debats intel·lectuals i socials.

—Precisament una de les coses que es diuen de *L'Avenç* és que és polèmica.

—*L'Avenç* és una revista molt oberta al debat intel·lectual i molt plural. No crec que *L'Avenç* hagi estat una revista especialment provocadora; sempre hem mantingut el contacte amb el món acadèmic, sense perdre de vista el contacte amb el públic lector normal. En aquest sentit, hi ha aquesta doble línia que és una paradoxa enriquidora, que fa conviure alta divulgació, investigació i, fins i tot, el món periodístic i interessos més generals.

—No ha tingut la temptació de fer la revista en castellà per fer el salt a l'estat?

—És el que ens han reclamat sempre. Però ara ja no ens demanen que fem la revista en castellà; tothom ha entès que es fa en català perquè és la nostra llengua, i punt. Sí que ens

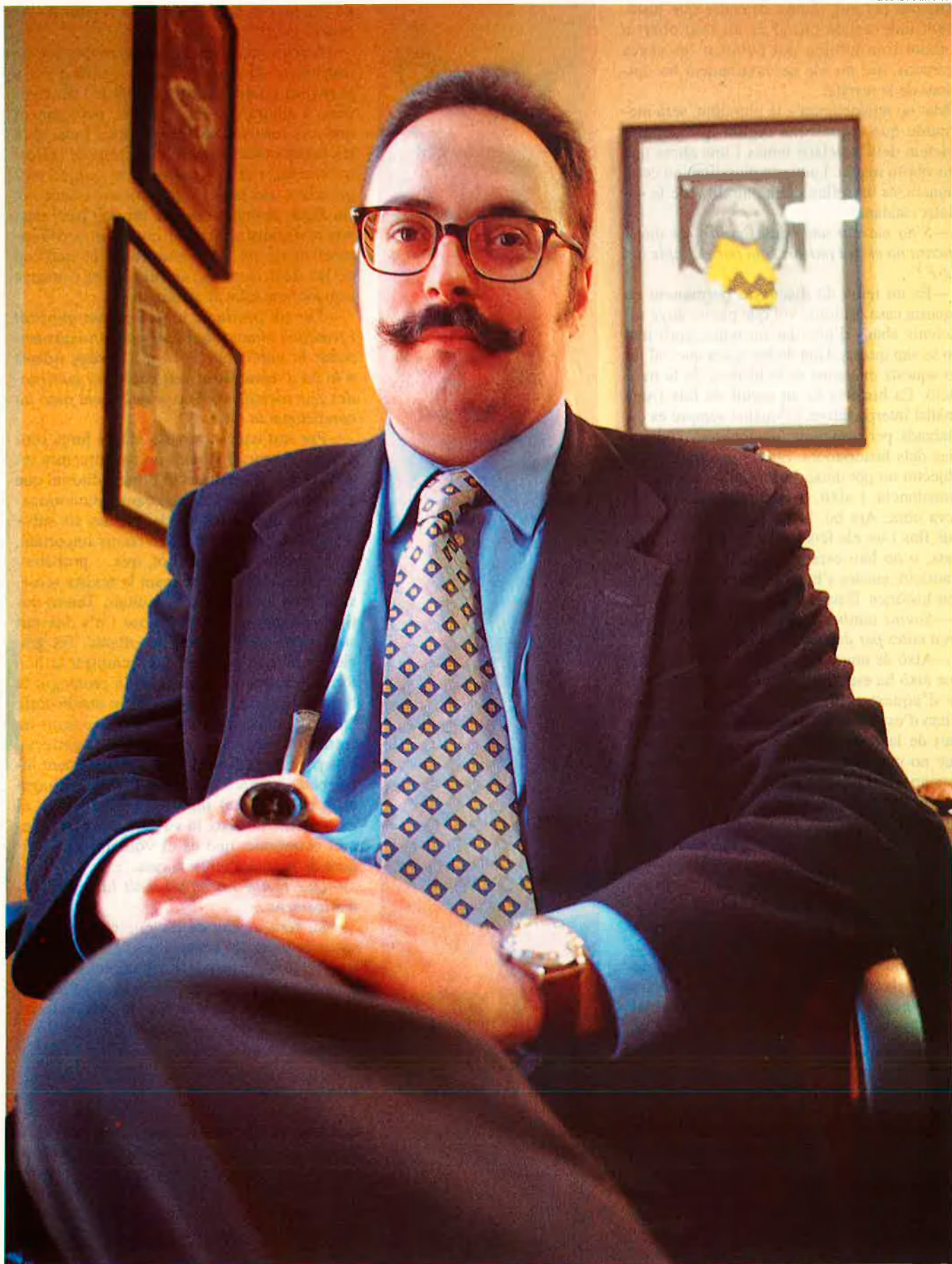
diuen, i és un indicatiu de com han canviat els temps, que en publiquem una edició en català i una altra en castellà. Això em semblaria desvirtuar el projecte. El que hem de fer, que per cert és un vell projecte personal, és convertir el lloc de força i privilegi relatiu de *L'Avenç* en una mena d'anuari d'història feta a Catalunya i feta en català. En aquest anuari s'escriurien els articles més llargs, que podrien sortir no solament en català, sinó també en anglès, en castellà i en francès. És a dir, que aconseguíssim d'exportar producció historiogràfica d'aquí, per exemple amb la història local, tal com fan en aquests països. Aquest seria el meu projecte de futur a termini mitjà, però encara ens manca el suport institucional, imprescindible per a aquesta mena de coses.

—*L'Avenç* ha servit per a fer conèixer nous historiadors, per a fomentar el relleu generacional?

—Sí, jo crec que hi ha hagut una renovació generacional. Com que sempre hem estat plurals, tothom hi ha tingut cabuda. Per aquí han passat totes les generacions de professors universitaris, i de fora del món universitari. Més que relleu, s'hi ha produït una convivència generacional al llarg d'aquests vint anys. Ara bé, una bona part de la gent que escrivia al principi de *L'Avenç* ara té cinquanta anys i es troben en plenitud creativa, i no perquè tinguin l'edat que tenen han de deixar d'escriure-hi.

—En canvi, pel que fa als temes, una de les crítiques que us fan és que són quasi sempre els mateixos.

—Quan insistim en alguns temes és perquè són encara vius i en discussió en l'horitzó historiogràfic català, com les relacions Catalunya-Espanya, o si va haver-hi feudalisme a Catalunya o no n'hi va haver... Al mateix temps, també ens han dit que ens hauríem de centrar en qüestions d'àmbit historiogràfic català. El lector de *L'Avenç*, s'interessa pràcticament per tot, i el que hem pretès és de fer una revista d'història àmplia, sempre mantenint l'enfocament acadèmic i el que pot interessar el públic del carrer. Al llarg d'aquests vint anys ens han dit de tot, des de catalanistes furibunds i d'independentistes radicals a espanyolistes botiflers, amb tot d'epítets dis-

seminats pel mig. Sense entendre que justament una revista plural és un lloc obert a tothom i on tothom pot publicar les seves opinions, que no són necessàriament les opinions de la revista.

Mai no renunciarem a la pluralitat, serà inevitable que alguns ens diguin que sempre tractem dels mateixos temes i uns altres que ens obrim massa. I aquesta pluralitat, en certa manera, és un reflex de la pluralitat de la societat catalana.

—S'ha marcat unes dates sobre les quals encara no es pot parlar, com per exemple del 23-F?

—És un tema de discussió permanent en aquesta casa. El tòpic vol que passin anys suficients abans d'abordar un tema, però mai no se sap quants. Una de les coses que cal fer en aquests moments és la història de la transició. La història és un recull de fets i una anàlisi interpretativa, i l'anàlisi sempre és esbiaixada per posicions ideològiques i vivències dels historiadors. Fins l'historiador més objectiu no pot deixar de ser ell i la seva circumstància, i això, naturalment, influeix la seva obra. Ara bé, hi ha hagut moments en què fins i tot els fets històrics han estat oblidats, o no han estat explicats; i quant a la transició, encara s'han de determinar aquests fets històrics. Després ja vindran les anàlisis.

—Sovint també s'ha dit de L'Avenç que crea mites per destruir-los després...

—Això és una boutade, però sí que és cert que això ha estat fruit d'una evolució històrica d'aquests vint anys. Els fets històrics s'han d'explicar, i si desmuntes amb això una part de la purpurina dels mites, doncs crec que no passa res. La majoria de la gent no sap que Rafael de Casanova no va morir l'11 de setembre de 1714, però el consideren un màrtir. En canvi, no sap res del general Moragues, que sí que va morir en aquella guerra.

—Què en queda a L'Avenç, dels inicis polítics i metodològics marxistes?

—Aquesta és una altra de les etiquetes penjades a L'Avenç. Queda el que n'havia de quedar, un destil·lat. Però, de primer, cal negar que els orígens de L'Avenç fossin marxistes; en cap editorial mai no s'ha declarat tal. Una altra cosa és tenir un ideari voluntàriament ambigu de catalanitat, progressisme i defensa del rigor històric i de l'alta divulgació. Una bona part dels fundadors i dels historiadors de la primera fornada són gent que accepta el mètode marxista com a anàlisi historiogràfica. Però ara, més que de metodologia marxista, s'hauria de parlar de desconcert. Però L'Avenç mai no ho ha estat, una publicació d'historiografia marxista.

—Però sí que s'ha mostrat d'esquerres. Ara bé, el fet d'haver seguit les oscil·lacions

“L'Avenç' es va treure el subtítol 'Revista d'història dels Països Catalans' l'any 78. Jo encara no hi era, però ho van fer per no limitar-nos estúpidament. Va ser una decisió legítima i brillant. Aquest tipus de declaracions d'intencions sempre fan una mica de mal.”

de l'esquerra, ha perjudicat la revista o l'ha beneficiada?

—Sempre hem volgut que L'Avenç fos un instrument de progrés, i això significa per a la revista no manipular, no mentir i ser rigorosa. I alhora que sigui plural, però sabent que una cosa són els fets històrics i una altra les interpretacions. Això és l'ideari de la nostra revista, i el que considerem que és progressista. Ho som i continuarem essent-ho. En algun moment ens han dit que hem estat uns revisionistes i també que érem perillosament marxistes. Honestament, crec que cap de les dues coses no és certa. Més o menys sempre hem estat al mateix lloc.

—Fer un producte amb aquesta qualitat i temàtica té unes despeses que fan indispensable la publicitat. Però a L'Avenç només n'hi ha d'administracions públiques governades per socialistes. Fins a quin punt això ha condicionat la revista?

—Per sort aquesta revista té una força econòmica essencial gràcies a una estructura reduïda i a la diversificació d'una editorial que funciona. I sobretot, s'aguanta econòmicament, d'una manera sòlida, gràcies als subscriptors. La publicitat és un recurs important, però gosaria dir, fins i tot, que... probablement continuàrem publicant la revista sense, si bé amb moltíssimes dificultats. Tenim dos tipus de públic, el del quiosc i els dos mil subscriptors llargs, molt importants. Tot gràcies al fet que mai no hem sacralitzat la història, i encara que alguns hagin promogut la fi de la història i uns altres facin una història “políticament correcta”, nosaltres som on érem i no fem història políticament correcta. Ens permetem el luxe de ser políticament incorrectes, sempre que els fets històrics hagin estat políticament incorrectes. Aquest és el gran secret. I a això, hi va molt vinculat el secret econòmic, que és el voluntarisme evident de la gent d'aquesta casa...

—Que també ha influït molt la revista temàticament...

—Sí, fóra ingenu de dir que no. Ara, hem sabut refrenar les nostres passions i els nostres gustos personals i alhora mantenir el grau d'il·lusió necessari per no perdre de vista que l'horitzó era la revista en ella mateixa, i professionalitzar-nos una mica.

—Al principi L'Avenç tenia per subtítol “Revista d'història dels Països Catalans”, perquè l'eliminaren?

—Aquest subtítol, se'l treure al principi, entre els anys 77-78. Jo encara no hi era, però ho van fer per no limitar-nos estúpidament. Crec que va ser una decisió legítima i brillant. Aquest tipus de declaracions d'intencions sempre fan una mica de mal; a mi me'n fan. Nosaltres som una revista catalana perquè és feta en català des del principi. Ara, fó-

ra redundant i probablement ridí- cul de dir-nos "revista catalana d'història". Per sobre de tota altra cosa som una revista d'histò- ria. Aquesta renúncia que alguns han volgut veure a l'ideari dels Països Catalans...

—... *Que de fet coincideix amb la renúncia de la majoria de partits catalans...*

—Exacte, però crec que la cosa important és que després de sis números ja es va veure que hi havia la possibilitat de fer una revista oberta, plural i que pogués competir a Europa. Aquest subtítol salta perquè el públic demostra que no solament cal fer història estricta dels Països Catalans. Era una redundància bastant grandiloqüent. Ara, la voluntat de ser una revista dels Països Catalans continua existint, i tenim subscriptors de tot aquest marc. A més hem estat molt atents sobretot al que ha passat al País Valencià, amb números especials. Per a final del 96 pre- parem un número sobre la transició política valenciana. Serà un número que també farà molt de soroll mediàtic. Arribem a tots els Països Catalans, però també estem molt orgullosos d'arribar a molts punts d'Europa, i no ens hem posat "revista europea d'histò- ria". Ara, evidentment, Països Catalans és un concepte polític, i el fet de treure'l també s'interpreta com una decisió política.

—*Quin ha estat el paper de L'Avenç en la cultura catalana?*

—Ha posat els historiadors en contacte amb el públic en general. Aquesta és la seva gran raó de ser. A més, ha fet un seguit d'aporta- cions, a voltes concretes i a voltes més genè- riques. Sempre amb voluntat crítica i sense ser manipulada. També hem normalitzat les relacions entre els historiadors.

—*Pel que fa a vostè, què hi fa un filòleg, dirigint una revista d'historiadors?*

—Són circumstàncies de la vida. Vaig començar fent classes a la Universitat Autòno- ma de Barcelona, però sempre he mantingut una certa vocació periodística. He publicat articles d'opinió, debat, crítica literària i re- flexió. Conec *L'Avenç* des que comença a publicar-se, però el meu vincle amb aquesta casa neix, de primer, amb la revista *Saber*, que vam haver de tancar el 87. Era una revis- ta molt valuosa que es va avançar al seu temps. És en aquest moment que em vinculo a l'editorial de *L'Avenç* i més tard a la direc- ció de la revista. Vaig estar fora del 90 al 95 i després vaig tornar. Però jo em considero

—Fins on han arribat les crítiques per massa extremistes, tant de l'un cantó com de l'altre?

—Moments anecdòtics, n'hem tingut uns quants. L'any 1987 o 1988 a Barcelona la policia va detenir un colla de gent vinculada a Terra Lliure. Recordo que vaig veure a la televisió que el material subversiu que els havien confiscat consistia en un parell de passamuntanyes, una cosa que tothom pot tenir a casa, i una col·lecció de 'L'Avenç'.

més aviat "editor", en el sentit saxó del tema.

—*L'any 1990 va ocupar la direcció general del grup Grijalbo-Mondadori fins a l'estiu del 95. Per què deixa un càrrec com aquest i torna a L'Avenç?*

—Perquè el lloc petit sovint és molt més gran en possibilitats que no pas el monstre. Els monstres estan bé com a experiència, però que ha valgut més tancar, i ben tancada que està. Quan ets a un cert nivell directiu, dins les grans multinacionals de l'edició, et trobes que, a part la feina que fas, funcionen moltes coses més, des de la burocràcia interna a les petites lluites i intrigues de poder dins la casa, i arriba un punt que et sents entre perdut i funcionari. Ha estat una experiència enriquidora, tenia vint-i-nou anys quan m'ho van oferir i gairebé era obligat de dir que sí. Però ara em penso que puc fer més coses, que em puc sentir més lliure. A

L'Avenç hi ha més camí a córrer.

—*Què li va quedar a fer de l'etapa anterior com a director?*

—Vivim temps molt interessants. Hi ha una citació de l'escriptor soviètic Eremburg sobre el paper dels historiadors, que diu que quan la història abandona les pàgines dels manuals i passa a fer-se viva al carrer, el paper de l'historiador-espectador esdevé ben estúpid. En aquest sentit, crec que som a punt de viure uns anys en què el debat històric intel- lectual i social dins la societat catalana tornarà a ser molt important, i hi vull ser present. A més, crec que torna el moment en què un projecte com *L'Avenç* ha de créixer i convertir-se en un projecte de futur. Ens queda molt de camp a córrer.

—*Té bona relació amb els altres dos directors, Enric Ucelay-Da Cal i J. L. Martín Ramos?*

—Som d'ideologies molt diferents; formem una mena de combinat molt estrany, però molt enriquidor. És una altra de les proves de la pluralitat de la revista.

—*Combina el càrrec d'editor amb la doble personalitat d'Àngel Amable. Com es viu això?*

—És una segona vida en què faig des d'un manual de bones maneres a un llibre de còctels, un altre sobre vins, sobre la ginebra, et- cètera. És d'aquelles coses que no són sinó el Mister Hyde que surt: vas de Doctor Jeckyll i de tant en tant passa alguna cosa...

Oriol Cortacans